

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПОКАРАННЯ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ

**ЮЗІКОВА Наталія Семенівна - професор, доктор юридичних наук,
професор кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара**

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0879-2228>

УДК 343

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.1.10>

У статті представлено аналіз особливостей реалізації принципу індивідуалізації кримінально-правових заходів при призначенні конфіскації та спеціальної конфіскації з урахуванням європейських стандартів та міжнародної стратегії боротьби зі злочинністю.

Покарання, як важливий кримінально-правовий захід та реакція держави на порушення законів, має на меті відновлення справедливості та законності в суспільстві. Це спрямовано на усунення або мінімізацію наслідків конфлікту між державою, суспільством, громадою та індивідом у зв'язку з вчиненням злочину. Забезпечення відповідної правової та моральної обстановки в державі і суспільстві залежить від розуміння соціальної мети та значення покарання, а також від його належного та адекватного застосування. У цьому контексті реалізація принципу індивідуалізації покарання, як частини стратегії відновлення справедливості та запобігання, сприяє підвищенню морального рівня громадян та формуванню мотивації до законослухняної поведінки, відповідно до загальноприйнятих норм та цінностей суспільства.

У науковій статті застосовано методи, що відповідають меті та базуються на сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання: діалектичного, формально-логічного, аналітичного, які необхідні та достатні для розкриття процесу реалізації принципу індивідуалізації заходів кримінально-правового характеру при при-

значенні конфіскації та спеціальної конфіскації.

Трансформація інституту конфіскації майна та спеціальної конфіскації в Україні мають прямий зв'язок з реалізацією принципу індивідуалізації в кримінальному правосудді. Принцип індивідуалізації визнає унікальність та особистий характер кожної кримінальної справи та обвинуваченого. Щодо інституту спеціальної конфіскації, цей захід створений для того, щоб бути більш індивідуалізованим та адаптованим до конкретних обставин конкретного кримінального провадження. Поряд із загальним застосуванням конфіскації як одного з видів покарання, спеціальна конфіскація дозволяє враховувати конкретні обставини та винесені вирокі, забезпечуючи більш точне індивідуальне вжиття заходів щодо конфіскації майна, здобутого злочинним шляхом, що становить ефективну основу стратегії боротьби зі злочинністю як на національному, так і на міжнародному рівнях.

У статті представлено кримінально-правовий аналіз декількох рішень ЄСПЛ щодо застосування конфіскації до осіб які отримали доходи злочинним шляхом. Важливо аналізувати та застосовувати рішення та практику Європейського суду з прав людини, оскільки вони визначають стандарти та вимоги в цій сфері та основні свободи в Європі.

Ключові слова: принцип індивідуалізації, конфіскація, стратегія протидії злочинності, превенція, призначення покарання, справедливість.

Безпека, життя, здоров'я, честь і гідність людини виступають основними цінностями, що визнаються будь-якою державою, та повинні підтримуватися без обмеження. Свобода від злочинних посягань та безпечне середовище виступають одним з базових компонентів прав людини, реалізація яких має бути гарантована та забезпечена державою.

Проблема ефективності покарання, відновлення рівноваги та справедливості в суспільстві цікавила людство в усі часи. Історія кримінальної політики свідчить, що в різні часи, різними школами кримінального права значення та мета покарання, як форми реалізації кримінальної відповідальності й заходу кримінально-правового характеру, оцінювались неоднозначно. Тому, завданням сучасних кримінологів, філософів, соціологів та психологів виступає пошук найбільш ефективних, науково-обґрунтованих можливостей реалізації принципу індивідуалізації покарання як ефективного механізму превенції та контролю за злочинністю з боку держави.

Питання загальних засад призначення покарання, у тому числі індивідуалізації, підстави та особливості призначення конфіскації майна були об'єктом наукового пошуку у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: Т.К. Акімжанова, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, У. Бальтцера, І.Г. Богатирьова, В.М. Бережнюка, В.І. Борисова, Л.В.Багрий-Шахматова, В.М. Бурдіна, В.М. Дреміна, О.П. Гороха, В.К. Грищука, Т.А. Денисової, С.Ф. Денисова, М.Й. Коржанського, П.С. Матишевського, Н.А. Орловської, В.М. Трубнікова, В.Я. Тація, А.А. Музики, В.О. Навроцького, Ю.А. Пономаренка П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка, У. Хелльмані, В.В. Шаблістого, Johna F. Stinneforda та ін.

Метою статті є кримінально-правовий аналіз призначення конфіскації майна (спеціальної конфіскації) у контексті реалізації принципу індивідуалізації покарання та відповідності цього заходу кримінально-правового характеру сучасним тенденціям у кримінальному законодавстві та міжнародній практиці.

Покарання, як захід кримінально-правового характеру та реакція держави на кримінальне правопорушення, слугує меті відновлення справедливості, законного порядку у суспільстві; усуненню чи мінімізації наслідків конфлікту між державою, суспільством, громадою та людиною у зв'язку з вчиненням злочину. Прийнятна правова і моральна обстановка в державі та суспільстві залежить від розуміння соціальної мети і значення покарання та від належного й адекватного його застосування. Тому реалізація принципу індивідуалізації покарання, як елементу відновлення справедливості та превенції, підвищує моральний рівень громадян держави та сприяє формуванню мотивації до законотворчій поведінки в межах панівних у суспільстві норм та цінностей.

За певних обставин мета захисту від небезпечних кримінальних правопорушень конкурує із принципом справедливості, тому ідеї гарантування безпеки суспільства заходами кримінальної відповідальності завжди мають реалізовуватися в законодавстві максимально обачно. Спрямування покарання в цьому напрямі дозволяє суттєво зменшити рівень злочинності, що доведено науковими дослідженнями та судовою практикою.

Відповідно до ст.50 КК України покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод, у тому числі майнових, засудженого.

У кримінальному праві України передбачено ефективні механізми, які не пов'язані із надмірним застосуванням кримінально-правової репресії та забезпечують призначення справедливого покарання із дотриманням принципу індивідуалізації, що слугує елементом відновлення справедливості у суспільстві. Це стосується призначення покарань майнового характеру (конфіскацій та спеціальної конфіскації).

В окремих дослідженнях зарубіжних учених [1, 2, 3] вказується на необхідності гуманізації кримінальної політики, але не тільки тому, що це вимога міжнародної

спільноти та умов сьогодення, а тому, що збільшення «тюремного населення» та набуття кримінального досвіду особами, до яких застосовано покарання, не буде сприяти покращенню криміногенної ситуації та безпеки суспільства і не сприятиме відновленню справедливості у суспільстві.

У. Хелльмані, аналізуючи значення превентивного ув'язнення для практики покарань, доходить висновку, що «відсторонення шкідливої тюремної ізоляції вимагає створення системи кримінально-правових санкцій, які б дозволили, з одного боку, визначити покарання, що відповідає вині злочинця, але за можливості без застосування виконання позбавлення волі, а з іншого боку, забезпечити безпеку суспільства при витісненні шкідливого приміщення до установи виконання покарання у вигляді позбавлення волі. За умови, що превентивне ув'язнення відповідає вимогам забезпечення прав людини і громадянина, ця міра вправління і безпеки може внести вклад до посилення низького рівня караності» [2].

Будь-яке покарання має внутрішній об'єктивний зміст, без якого воно втрачає свою значимість, соціальну доцільність та профілактичний сенс. Тому слушно зазначають О. М. Литвинов та Є. С. Назимко: «Міжнародні та європейські стандарти застосування покарання до неповнолітніх спираються не стільки на покарання, скільки на соціально-профілактичний, виховний, запобіжний, освітній результати застосування таких заходів (вибачення, компенсація, нагляд, лікування, освітні заходи, здійснення громадсько-корисних робіт, пробация, соціальна реінтеграція)» [4].

Запобіжний вплив покарання на осіб, які скоїли кримінальне правопорушення, реалізується в процесі виконання такої змістовної складової покарання, як справедлива відплата за суспільно небезпечне діяння. Важливо наголосити на відплаті, а не на помсті. Тому справедлива відплата виступає «гальмівним» засобом у процесі запобігання злочинності та дієвим механізмом контролю за злочинністю з боку держави. Якою б суворою не була санкція, без практичної реалізації справедливої відпла-

ти неможливо досягти кінцевої мети покарання – запобігання.

Реалізація принципу індивідуалізації покарання в системі превентивних заходів впливу на злочинність сприяє стабілізації криміногенної та віктимогенної ситуації в країні і забезпечує належний контроль за злочинністю з боку держави. Для більшої ефективності та доцільності механізму реалізації контролю за злочинністю з боку держави необхідно розширення меж дії окремих кримінально-правових норм. Питання доцільності окремих видів покарань, у тому числі конфіскації майна та спеціальної конфіскації, полягає у можливості досягти кінцевої мети – запобігання злочинам – прямо пропорційно залежить від адресного відповідального їх застосування судом, виходячи з принципів індивідуалізації кримінальних покарань.

У сучасних заходах превентивного характеру та ефективного контролю за злочинністю як на національному, так і на міжнародному рівнях, акцент робиться на вилученні майна, яке було отримане злочинним шляхом. Позбавлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення предметів, грошей, цінностей або іншого майна, яке набуто незаконним шляхом, виступає основою міжнародної стратегії боротьби зі злочинністю. Однак, сьогодні традиційна форма конфіскації виявляється менш ефективним превентивним заходом. Традиційна (загальна) конфіскація охоплює всі майнові активи особи, яка була засуджена, і передбачає примусове, безоплатне передавання їх у власність держави відповідно до ст. 59 КК України [5]. Це може включати всі або частину майна, яке належить засудженій особі. Застосовується конфіскація майна за вчинення тяжких та особливо тяжких корисливих злочинів, а також за злочини проти основ національної та громадської безпеки України, незалежно від ступеня їхньої тяжкості. Вона може бути застосована лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України.

Спеціальна конфіскація, як захід кримінально-правового характеру, відмінний від покарання, був запроваджений у законодавство України в процесі трансформації та

реформування інституту конфіскації майна. Поява інституту спеціальної конфіскації обумовлена євроінтеграційним вибором України та необхідністю виконання взятих на себе зобов'язань щодо приведення вітчизняного кримінального законодавства у відповідність до європейських стандартів і міжнародно-правової практики у сфері протидії злочинності. У національному законодавстві спеціальна конфіскація як окремий кримінально-правовий інститут піддається варіативному підходу. Це охоплює регламентацію конфіскації майна як форми покарання, окремих положень щодо застосування спеціальної конфіскації та наявність компенсаційних та відновлювальних заходів, закріплених у ч. 9 ст. 100 КПК, що може викликати теоретичні та практичні проблеми їх застосування [6]. Спеціальна конфіскація відповідно до ст 96¹ КК України включає обов'язкову та безоплатну передачу у власність держави грошей, цінностей та іншого майна, яке набуто незаконним (злочинним) шляхом за рішенням суду. Цей захід застосовується лише у випадках, визначених законом, при умисному вчиненні кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, що відповідає ознакам, визначеним у КК України.

Принцип індивідуалізації покарання при застосуванні загальної конфіскації та спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру передбачає, що каральні заходи мають бути застосовані індивідуально, враховуючи особливості конкретної особи, ступеня тяжкості вчиненого нею злочину та суспільного контексту. Тому, виходячи з принципу індивідуалізації, вибір карального заходу (кримінально правового) або іншого заходу, такого як спеціальна конфіскація, повинен бути обґрунтований конкретними обставинами кримінального правопорушення та особливостями особи, визнаючи їх унікальність у кожному окремому кримінальному провадженні.

У контексті наукової проблематики реалізації принципу індивідуалізації при призначенні конфіскації до особи, яка отримала доходи протиправним шляхом представляють інтерес рішення ЄСПЛ. Так, у рішенні

ЄСПЛ від 10 листопада 2009 року у справі Я. Мінхас проти Сполученого Королівства [7] розглядалася процедура конфіскації згідно із Законом «Про доходи, одержані злочинним шляхом» Великобританії (далі – Закон 2002 року). Цей закон передбачав два етапи: на першому суд визначав, чи отримав обвинувачений вигоду від злочинної діяльності, а на другому вирішував питання конфіскації. Згідно зі статтями 76(4) і 76(7) Закону 2003 року, вигода визначалася як отримане майно, і сума конфіскації була розрахована як вартість цього майна. У цьому випадку заявник був засуджений за пограбування ювелірних виробів на суму 580 112 фунтів стерлінгів. Суд обчислив вигоду злочинця як 602 812 фунтів стерлінгів, враховуючи інфляційний показник. Заявник не спростовував факту отримання вигоди від злочину, і відсоток вигоди був визначений судом.

Другий етап передбачав розрахунок суми відшкодування, яка дорівнювала вигоді, якщо відповідач не доведе, що наявна сума менша за вигоду. Суд вирішив, що заявник не представив достатніх доказів про те, що його активи були недостатніми для виконання розпорядження про компенсацію. Заявник не пояснив, що сталося з отриманими від пограбування доходами і не представив інформації про свої активи. Також його свідчення стосовно походження коштів для депозиту на будинок було непереконливим. Заявник відмовився розкрити осіб, залучених до злочину, та деталі про доходи. Виходячи з досліджених матеріалів, ЄСПЛ дійшов висновку, що процедура супроводжувалася процесуальними гарантіями, а права захисту заявника скарги були повністю дотримані. З цього випливає, що положення Закону 2002 року та спосіб їх застосування до заявника не порушували його права на справедливий суд. Таким чином, Суд визнає скаргу за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо винесення постанови про конфіскацію явно необґрунтованою і виносить рішення на користь держави, вважаючи, що заявник не представив достатніх доказів для спростування вигоди

від своєї злочинної діяльності та вартості викрадених коштовностей.

У продовження кримінально-правового дослідження питань реалізації принципу індивідуалізації при призначенні конфіскації у судовій практиці, проаналізуємо інше рішення ЄСПЛ. До речі, у ньому за основу взято попереднє рішення Мінхас проти Великобританії. Це рішення ЄСПЛ у справі Ноеля Янга проти Сполученого Королівства [8]. Заявника Н. Янга та ще п'ятьох осіб, включаючи його дружину та сестру, було звинувачено у змові щодо шахрайства та відмивання грошей, пов'язаних із ввезенням великої кількості транспортних засобів до Сполученого Королівства. У перший день судового розгляду заявник визнав свою провину у змові з метою шахрайства щодо ухилення від сплати ПДВ за імпортовані транспортні засоби та за фактом приховування злочинного майна протягом певного періоду. Наступного дня інші співучасники злочину визнали свою вину. 9 червня 2006 року заявника засудили до двадцяти восьми місяців позбавлення волі за кожним пунктом. Прокурор стверджував, що заявник був організатором схеми імпорту транспортних засобів та їхнього продажу, ухиляючись від сплати ПДВ. Схема включала фальшиву реєстрацію транспортних засобів та їх подальший продаж, при цьому ПДВ враховувалося, але не передавалося податковій службі. Заявник визнав себе винним у змові стосовно п'ятнадцяти транспортних засобів та зазначив, що вони були пов'язані з його участю у злочинній схемі ухилення від ПДВ. Під час провадження щодо конфіскації, розпочатого у 2008 році, суд встановив, що заявник був головним організатором вказаної злочинної схеми та володів банківськими рахунками, через які пройшли доходи від змови. Заявник намагався приховати реальні доходи та зазначав, що він отримував лише комісію, але суд визнав його організатором змови та брехливою особою. Суд вказав на приклади неправдивої інформації, наданої заявником, та висловив переконання, що він не може розрізнити правду від вигадки. У рішенні навіть наводиться така цитата судді: «Я з жалем мушу сказати,

що, на мою думку, заявник є людиною, яка не може лежати прямо в ліжку вночі. Дійсно, на мій погляд, він не впізнав би правди, якби вона встала й вкусила його». [8]. Суддя обчислив суму вигоди, яку заявник отримав від своєї злочинної поведінки, як того вимагає Закон «Про доходи, одержані злочинним шляхом» Великобританії 2002 року («цифру вигоди») і визначив, що вона становить понад 10,5 мільйонів фунтів стерлінгів. Далі він визначив суму відшкодування, яка, згідно зі статтею 7 Закону 2002 року, дорівнює «цифрі вигоди» від злочинної поведінки, якщо лише відповідач не може довести, що доступна сума менша за вигоду. Суддя, встановивши, що реалізовані активи заявника становлять понад 446 000 фунтів стерлінгів, враховуючи його транспортні засоби, частку в будинку, коштовності, годинник та інші речі, визнав, що у нього також існують значні та приховані активи, про які він не надав жодної інформації. За відсутності допомоги в їх ідентифікації, суддя вирішив прийняти широкий погляд і оцінити вартість невиявленого майна, яку визначив у 6,5 мільйонів фунтів стерлінгів. Підсумовуючи це з активами, які можна реалізувати, суддя визначив суму відшкодування у розмірі 6,9 мільйона фунтів стерлінгів. Наказ про конфіскацію цієї суми було винесено, а заявника зобов'язали сплатити її протягом шести місяців; в іншому випадку його чекає десятирічне позбавлення волі. У рішенні ЄСПЛ вказується, що національний суд у різних інстанціях провадження щодо конфіскації провів її справедливо. Також принцип індивідуалізації було дотримано, незважаючи на те, що заявник вказував на упереджене ставлення судді та надмірне покарання у вигляді конфіскації. На цю частину заяви ЄСПЛ було дано такий висновок. Так, Суд не виявив підстав для відхилення висновку апеляційного суду Сполученого Королівства щодо справедливості проведення суддею процедури конфіскації. Хоча суддя представив записи слухань і рішення про конфіскацію як докази своєї точки зору, заявник не представив ніякого уривка з обох записів, який вказував би на об'єктивну або суб'єктивну упередженість судді. І хоча

висновки судді стосовно довіри до заявника були виражені різко (вираз наведено вище), основним став той факт, що, незважаючи на обман судді та приховування активів, суддя прийняв рішення про конфіскацію, що становила лише дві третини суми вигоди. Цього достатньо для того, щоб Суд зробив висновок, що роздратування через можливий обман судді не призвело до несправедливого вирішення справи і що об'єктивність судді не може бути піддана сумнівам. З цих причин скаргу також було визнано явно необгрунтованою та відхилено відповідно до положень пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції [8].

Кримінально-правовий аналіз вказаних та інших рішень ЄСПЛ дає підстави для визначення декількох аспектів: по-перше, щодо справедливої рівноваги між правами людини та конфіскацією майна. У рішеннях ЄСПЛ може бути визначено стандарти та принципи, пов'язані з правами людини в контексті конфіскації майна. Європейський суд вказує на необхідність індивідуального підходу до кожної справи, адаптованого до конкретних обставин та небезпеки злочинного посягання і його наслідків для суспільства. По-друге, щодо забезпечення справедливих та прозорих процедур. ЄСПЛ розкриває принципи щодо справедливих та прозорих процедур у випадках застосування конфіскації майна, що може впливати на розробку законодавства та практики в Україні. По-третє, щодо захисту від довільного вжиття заходів. Рішення ЄСПЛ наголошують на захисті від довільного чи непропорційного вжиття заходів (без урахування принципу індивідуалізації), таких як конфіскація майна, і можуть вказати на важливість індивідуальної оцінки кожної справи. Четверте, навіть різкі висловлювання національного судді щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, при прозорому та справедливому застосуванні конфіскації із дотриманням принципу індивідуалізації не є підставою для скасування рішень національних судів. П'яте застосування конфіскації до особи, яка отримала доходи злочинним шляхом, виступає ефективним заходом у запобіганні та протидії злочин-

ності та формуванні прийнятних умов для розвитку різних сфер суспільного життя. Кримінально-правовий аналіз сприяє гармонізації законодавства та практики в Україні з міжнародними стандартами прав людини, що є важливим елементом євроінтеграційного процесу.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що для підвищення ефективності контролю за злочинністю з боку держави слід не лише розширювати законодавчий механізм, але й зосереджуватися на цільовому та індивідуальному застосуванні заходів кримінально-правового характеру, включаючи загальну та спеціальну конфіскацію

Реалізація принципу індивідуалізації покарання в контексті конфіскації (спеціальної конфіскації) у процесі реформування кримінального законодавства стосується наступних положень: *Захисту прав і свобод особи*. Обгрунтування та захист прав і свобод засуджених осіб, реалізація принципу індивідуалізації при обранні справедливого та відповідного заходу кримінально-правового характеру, у тому числі майнового. *Пропорційності та справедливості*. Переконавання, що конфіскація має бути пропорційною індивідуальному характеру злочину та визначатися на основі конкретних обставин справи та особистих характеристик злочинця. *Запобігання рецидиву*. Визнання необхідності врахування індивідуальних характеристик особи та вчиненого кримінального правопорушення для ефективної реалізації загальної та спеціальної превенції. *Соціальної реабілітації*. Поєднання конфіскації з можливостями реабілітації та ресоціалізації осіб, засуджених за вчинення кримінальних правопорушень. *Відповідності європейським стандартам та міжнародній стратегії боротьби зі злочинністю*. Дотримання принципу індивідуалізації покарання в контексті європейських стандартів та міжнародно-правових зобов'язань України.

Література

1. Акимжанов Т. К. Наказание как основной показатель гуманности уголовного законодательства Республики Казахстан / Т. К. Акимжанов // Союз криминалистов и криминологов. – 2013. – № 1. – С. 36–41.

2. Хелльмани У. Значение превентивного заключения для практики уголовных наказаний в Германии / У. Хелльмани // Союз криминалистов и криминологов. – 2013. – № 1. – С. 92–95.

3. Бальтцер Ульріх. Інші заходи кримінально-правового характеру у національному праві Німеччини: від осудного кримінального права до превентивного кримінального права /Бальтцер Ульріх//Україні власний шлях. Der Eigene Weg der Ukraine /Ed. Peter-Alexis Aircourt, V. Komarov, G. Moschak, V. Navrotskyu. – BWV: Berliner Wissenschafts-Verlag, 2013. С. 61–65

4. Міжнародні та європейські стандарти застосування покарання до неповнолітніх: науковий нарис / О. М. Литвинов, Є. С. Назимко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Литвинова ; Донецький юридичний інститут МВС України, Криминологічна асоціація Україн. – К. : Дакор, 2015. – 76 с.

5. Кримінальний кодекс України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

6. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

7. Рішення ЄСПЛ у справі Я. Мінхас проти Сполученого Королівства. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%227618/07%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-95854%22%5D%7D>

8. Рішення ЄСПЛ у справі Ноеля Янга проти Сполученого Королівства URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-144647%22%5D%7D>

SUMMARY

The article provides an analysis of the peculiarities of implementation of the principle of individualisation of criminal law measures when imposing confiscation and special confiscation with due regard to European standards and the international strategy for combating crime.

Punishment, as an important criminal law measure and the state's response to the violation of laws, is aimed at restoring justice and legality in society. It is aimed at eliminating or minimising the consequences of the conflict between the state, society, community and individual in connection with the commission of a crime. Ensuring an appropriate legal and moral environment in the state and society depends on understanding the social purpose and significance of punishment, as well as its proper and adequate application. In this context, the implementation of the principle of individualisation of punishment, as part of the strategies of restoration of justice and prevention, contributes to raising the moral level of citizens and forming motivation for law-abiding behaviour in accordance with generally accepted norms and values of society.

The scientific article uses the methods which meet the goal set and are based on a combination of general scientific and special methods of scientific knowledge: dialectical, formal and logical, analytical, which are necessary and sufficient to reveal the process of implementation of the principle of individualisation of criminal law measures when imposing confiscation and special confiscation.

The transformation of the institution of confiscation of property and special confiscation in Ukraine is directly related to the implementation of the principle of individualisation in criminal justice. The principle of individualisation recognises the uniqueness and personal nature of each criminal case and defendant. With regard to the institution of special confiscation, this measure is designed to be more individualised and adapted to the specific circumstances of a particular criminal proceeding. Along with the general application of confiscation as a form of punishment, special confiscation allows for the consideration of specific circumstances and sentences, ensuring more precise individual confiscation of criminal assets, which is an effective basis for the fight against crime both at the national and international levels.

The article presents a criminal law analysis of several ECHR judgments on the application of confiscation to persons who have obtained proceeds of crime. It is important to analyse and apply the judgments and practice of the European Court of Human Rights, as they define the standards and requirements in this area and fundamental freedoms in Europe.

Keywords: principle of individualisation, confiscation, crime prevention strategy, prevention, sentencing, justice